

HÉT VAKBLAD VOOR DE BOOMVERZORGING

Nummer 36

Bomen

Kwartaaluitgave
juli t/m september 2016

Erkenningsnummer P918005

THEMANUMMER VERPLANTEN

Themanummer: Geschiedenis | In de praktijk | Ouwe rotten

Officieel VTA-certificaat boom veiligheid controleur

Een boom veiligheid controleur voert vakkundig visuele boomveiligheidsbeoordelingen uit en werkt met de juiste apparatuur. Zowel de verzekeringsbranche als brancheorganisaties erkennen het certificaat.

Kijk voor meer informatie op onze site

www.groenkeur.nl

OF meld u direct aan voor het examen via

www.ipcgroen.nl/examens!

'Voorkom aansprakelijkheid door ongelukken en schade,
doe examen voor het officieel erkende certificaat.'

Stichting Groenkeur

Postbus 1010

3990 CA Houten

T 030 - 659 5663

E info@groenkeur.nl

I www.groenkeur.nl

@groenkeur

TGS

TREE GROUND SOLUTIONS

Ondergrondse groeiplaatsvoorzieningen voor bomen in het stedelijk gebied. Totalsystemen voor het reguleren van watertoevoer en -afvoer, beluchting, voeding en wortelgroei. Duurzame en kwalitatief hoogwaardige materialen, bestand tegen hoge (verkeers)druk.

Meer informatie:
www.tgs.nl
020-4117175

Because we all need room to grow!

Treebox HP • Permavoid® Sandwich Constructie • Lava boomgranulaat • Eéntoppig bomenzand • Slimblock • Flowblock • Permair beluchtingsysteem

Redactioneel

Innovatieve klus anno 1925	5
Oude bomen verplant je niet	10
Bomen van toen vormen de hoofdstructuur van nu	14
Bomenverplanter van het eerste uur	18
De verplanting die eigenlijk niet kon	22

Rubrieken

Evert Hakt	3
Kruinkrabber	12
Van 't vat	21
Agenda	27
Kort nieuws	27

Evert Hakt

EVERT ROS

Planten en verplanten. Verplanten van bomen kun je geen boomverzorging noemen. Maar er komt wel veel boomzorg bij kijken. Het is voor een boom ook nogal wat. Zomaar van zijn plek gerukt. Zorgelijk hoor; soms zelf dodelijk. We zouden er met zijn allen voor moeten zorgen dat het niet nodig is.

Ook een ambtenaar van een grote stad hoorde ik klagen over verplanten. Drie bomen moesten per se verplant worden. De goedkoopste aannemer mocht het doen. Veel gedoe. En de bomen keken de wereld erg magertjes aan, nu alweer twee jaar na dato. Niemand blij. Beter niet kunnen doen.

Ik moet terugdenken aan een project in hartje Amsterdam. Een nieuw riool van een meter diameter. Een enorm graafwerk, tussen allerlei kabels en leidingen door. En er stond een rij jonge iepjes, nog maar enkele maanden, vlak langs het tracé, enorm in de weg.

Ik vroeg de boombeheerder waarom hij die iepen had gepland zo vlak voor het rioolwerk. 'Wist je niet dat ze hier gingen werken?' Nou, hij had er inderdaad wel iets van vernomen. 'Maar', en toen kwam de logica, 'ik plant altijd bomen. Soms op riolen en dan weer langs gasbuizen en ook wanneer er een herprofilering aankomt. Want als ik wacht tot alle leidingen omgelegd zijn en er geen werken meer gepland zijn, dan kom ik nooit aan bomen planten toe.'

Ik zou willen dat het anders was. Dat alle bomen een goede plek krijgen. En daar kunnen blijven staan. Knokken en blijven knokken; tot het voor mekaar is.

Colofon

Bomen is een uitgave van de KPBI-SA, Kring Praktiserende Boomverzorgers (KPB), Dutch Chapter van de International Society of Arboriculture (ISA).

Vakblad BOMEN komt mede tot stand door de samenwerking met:

- de Vereniging van Hoveniers en Groenvoorzieners (branchevereniging voor ondernemers, Vakgroep boom-specialisten)
- het Vlaamse Bomen Beter Beheren (de Nederlandstalige vleugel van de Belgian Arborist Associations, BAA's)
- Wageningen UR, Alterra en Praktijk-onderzoek Plant en Omgeving (Lisse)
- de Hogeschool van Hall Larenstein
- het Innovatie en Praktijkcentrum Groene Ruimte
- de Nederlandse Vereniging van Taxateurs van Bomen

Bomen wordt vier maal per jaar aan de leden van de KPBI-SA en BBB toegestuurd.

Dit nummer van Bomen is ook digitaal beschikbaar op www.kpb-isa.nl

Advertentie-exploitatie

vakblad@kpb-isa.nl
penningmeester@kpb-isa.nl

Kopij

Kopij naar frank@taalbureau-ij.nl, t.a.v. Frank van Driel

Bij alle artikelen berusten de rechten van de tekst en afbeeldingen bij de auteur, tenzij anders vermeld.

Eindredactie

Taalbureau IJ, Amsterdam

Grafische vormgeving

Vuijst Visuals (basisontwerp A-Kwadraat, Utrecht)

Druk

Revon

Redactieraad

vakblad@kpb-isa.nl
 Frank van Driel, *coördinator*
 Simen Brunia
 Nico D'hamers
 Erwin van Herwijnen
 Jozé 't Hoen
 Gerben Houweling
 Arjan van Vliet

Aan dit nummer werkten mee

- Simen Brunia, *Bomenwacht Nederland*
- Erwin van Herwijnen, *TGS*
- Gerben Houweling, *Cobra adviseurs*
- Jaco Houweling, *Bomenwacht Nederland*
- Hans Kaljee, *hoofdstedelijk bomenconsulent*
- Jitze Kopinga, *Alterra, Wageningen*
- Evert Ros, *NEW YORK Boomadvies*

Cover

Verplanting Park Brederode
 Foto: Copijn, Timon Jacob
 Photographer

KPB-ISA Dutch Chapter

Heeft als doel het langs educatieve en wetenschappelijke weg zorg dragen voor een grotere waardering voor bomen als levende wezens en het bevorderen van onderzoek, technologie en beoefening van de beroepsmatige boomverzorging.

De kosten voor het KPBI-SA lidmaatschap kunt u vinden op www.kpb-isa.nl

Bestuur KPBI-SA

contact@kpb-isa.nl
 Voorzitter Martijn van der Spoel
 Secretaris Geert Schalken
 Penningmeester Bas Poutsma
 ISA Nicolaas Verloop
 NKB Willem de Feijter
 Algemeen bestuurslid Tom Faber

Commissie Nationale Klimkampioenschappen

Contact: nkb@kpb-isa.nl
 Voor info www.kpb-isa.nl
 Voorzitter Erik de Groot

Organisatie Themadagen KPBI-SA

Tom Faber
 Contact: themadagen@kpb-isa.nl
 Voor themadagen zie www.kpb-isa.nl

BBB

BBB (Bomen Beter Beheren) is de Nederlandstalige vleugel van de Belgian Arborist Associations (BAA's) naast de Waalse zustervereniging Arboresco. BAA's organiseert vooral klimkampioenschappen en examens voor European Treeworker en biedt een platform voor de professionele boomverzorgers en iedereen die met bomen buiten het bos te maken heeft. Dit voornamelijk door bijeenkomsten en studiedagen te organiseren die kennisuitwisseling bevorderen.

Verdere inlichtingen:
info@bomenbeterbeheren.be

INTERNATIONAL TREE SERVICE

Rijksstraatweg 41A 1396 JD
Baambrugge (Amsterdam)
Tel. +31 (0)6-53491303

info@its-poel.nl www.its-poel.nl

Innovatieve klus anno 1925

Het verrollen van 60-jarige bomen

HANS KALJEE, HOOFDSTEDELIJK BOMENCONSULENT

Amsterdam barst uit zijn voegen

We schrijven 1925. Het inwoneraantal is in de hoofdstad in vijftig jaar spectaculair gegroeid van 290.000 in 1875 tot meer dan 700.000. Het aantal stadsbomen neemt in diezelfde periode ook enorm toe: van 4.000 tot maar liefst 33.250 exemplaren. Een toename van gemiddeld bijna 600 bomen per jaar. Om iedereen goed te huisvesten en de stad bereikbaar te houden bouwt Amsterdam nieuwe wijken en moderniseert de bestaande infrastructuur.

Rond Amsterdam liggen in 1875 nog de stadswallen met stadspoorten. Een van die poorten – waar in het verleden ook executies plaatsvonden – heet de Leydsche Poort. Vlak bij de Leydsche Poort is nog een stukje bos dat de naam Leidsche Boschje draagt. In 1862 wordt de smalle brug over

de Singelgracht verbreed en het naastgelegen Leidsche Boschje opgehoogd. Als gevolg van deze ophoging gaan de bomen echter dood. Men plant vervolgens nieuwe bomen en twee platanen groeien uit tot de dikste bomen van Amsterdam.

Op particulier initiatief wordt rond diezelfde tijd op een steenworp afstand van het Leidsche Boschje gestart met de aanleg van het Vondelpark.

Bijna twintig jaar (1881) later sneuvelen als gevolg van de aanleg van een paardentrambaan opnieuw veel bomen rond het Leidsche Boschje. De T-kruising wordt een rotonde (circuit) en het plein met plantsoen wordt opnieuw beplant. De twee platanen uit 1862 blijven bij al deze ingrepen opvallend genoeg gespaard.

Boomverzorgger

Voor 36 uur per week

Uitvoering Werken van de Gemeente Rotterdam

De afdeling Uitvoering Werken verzorgt, met zo'n 450 vakmensen, de integrale uitvoering van het jaarlijkse en projectmatige onderhoud van de buitenruimte in Rotterdam.

De functie?

Heb jij groene vingers en geen hoogtevrees? Dan is de functie van boomverzorgger iets voor jou. Je komt te werken in een gemotiveerd team met 10 collega's. Je voert regulier onderhoud aan bomen met een hoogwerker. Daarnaast klim je in bomen om te snoeien en rooien met de motorkettingzaag. Je bestrijdt ziektes bij bomen door bijvoorbeeld injecties te geven. Daarnaast breng je technische constructies aan in bomen. Tevens bedien je machines als een snipperaar en hoogwerker. Klachten afhandelen, ook buiten de gezette uren behoort ook tot je taak.

Vraag en aanbod?

Voor deze functie in het groen zoeken wij een flexibel ingestelde en resultaatgerichte collega met een afgeronde opleiding in de tuinbouw. Daarnaast ben je ook in het bezit van een geldig ETW diploma en een rijbewijs B en E. Inzicht en prioriteiten stellen wordt ook van je gevraagd. Kennis en affiniteit hebben met het Handboekbomen is een pré. Verder ben je in staat lichamelijke belastende werkzaamheden te verrichten en deze zorgvuldig, in een vlot tempo samen met je collega's uit te voeren. Tevens sta je ervoor open om wacht en waakdiensten te draaien. Ben jij een persoonlijkheid die van aanpakken weet en heb je hart voor de natuur? Reageer dan. Afhankelijk van je leeftijd, opleiding en ervaring bedraagt je salaris maximaal EUR 2.452,- (schaal 5) bruto per maand op basis van een 36-urige werkweek.

Meer informatie?

Voor inhoudelijke vragen en vragen met wat betreft de sollicitatieprocedure, dan kun je contact opnemen G.W. Mengerink, tel. 06-22486765.

Kuppen boomverzorging

Wij zijn er voor u!

Met een praktische objectieve instelling, gespecialiseerd in ziekten- en plagenmanagement, boomtechnisch advies en de uitvoering van uitdagende projecten van kleinschalige aanplant tot het planmatig onderhouden van grote boombestanden.

Treeworkers en Tree Technicians met ambitie!

Beerseweg 50 • 5451 NR Mill
 telefoon 0485 455 557
 info@kuppenboomverzorging.nl
 www.kuppenboomverzorging.nl

KUPPEN BOOMVERZORGING

De zekerheid van gedetailleerd onderzoek

INVENTARISATIE • BOOMVEILIGHEIDSCONTROLE (VTA)
 NADER ONDERZOEK • GROEI- EN VERPLANTBAARHEIDSONDERZOEK
 BOMEN EFFECT ANALYSE (BEA) • WAARDEBEPALING EN TAXATIE
 PROJECTMANAGEMENT • BEHEERINSPECTIE • SECOND OPINION
 BELEID EN BEHEER • FLORA- EN FAUNACHECK

Broeksteeg 2
 6732 GS Harskamp

0318 479 166
 info@treeologic.nl
 www.treeologic.nl

Tot dan toe is er nog weinig ervaring met het opschuiven van bomen

Knap werk: het opschuiven van 60 jaar oude platanen

In 1925 wordt de brug over de Singelgracht opnieuw verbreed. De platanen van het Leidsche Boschje komen nu midden in de rijbaan te staan.

In het gemeentebesluit staat te lezen: 'Om voor bovenbedoelde verkeersverbeteringen ruimte te vinden is het nodig dat het Leidsche boschje gewijzigd wordt; een belangrijke aanwinst aan plantsoen staat daartegenover. Het plantsoen op de Stadhouderskade zal mede geheel anders worden ingedeeld en eenigszins verlegd. Eenige boomen zullen daarbij moeten verdwijnen.'

Snel op elkaar volgende stadsontwikkelingen leiden ertoe, dat er veel groen verdwijnt en dat bomen worden gekapt.

De Amsterdamse bevolking komt hiertegen in verzet en eist dat de twee 60-jarige platanen blijven staan.

De Dienst Publieke Werken van de gemeente Amsterdam broedt een plan uit om de twee platanen 14 meter op te schuiven. Tot dan toe is er nog weinig ervaring met het opschuiven van bomen. Doch de Schoonheidscommissie geeft haar fiat.

De twee 151 jaar oude monumentale platanen op het Leidsebosje zijn 90 jaar geleden 14 meter opgeschoven.

De gemeente schrijft: 'Een tweetal fraaie platanen, welke op hun tegenwoordige plaats niet kunnen blijven en waarvan het verlies zeer te betreuren zou zijn, zullen worden verplaatst. Het komt ons voor, dat door de uitvoering van het ontworpen plan, het stadsschoon niet zal worden geschaad. De Schoonheidscommissie, wier oordeel wij hieromtrent hebben ingewonnen, bleek het met die meening eens te zijn en kon zich dan ook zonder bezwaar met het plan vereenigen'.

Totale kosten: f 1.255.000.

Hiervoor wordt een sleuf gegraven van 6 meter breed, 14 meter lang en 1,75 meter diep. Eerst schuift men onder de ene helft van de kluit vloerdelen, en daarna onder de andere helft. Onderin de geul wordt een houten baan van bielzen gelegd waarover de boom door middel van rollen wordt verreden. Rond de stamvoet brengt men vervolgens kabels aan en door mankracht en met behulp van lieren rollen de beide platanen in twee uur tijd naar hun nieuwe standplaats.

Een stad is echt nooit af

Rotonde wordt opnieuw T-kruising

Bijna 100 jaar nadat de T-kruising is veranderd in een rotonde zijn de verkeersinzichten gewijzigd. In 1971 wordt vervolgens besloten om van de rotonde bij het (inmiddels modern gespelde) Leidsebosje weer een T-kruising te maken. En zo is de situatie nog steeds. In 1990 ondergaat de hele Stadhouderskade die langs het Leidsebosje loopt, een reconstructie. Er wordt een transportriool naar de rioolzuiveringsinstallatie aangelegd en gelijktijdig wordt een vrije trambaan aangelegd. De twee 125-jarige platanen zijn met een stamomtrek van 6,15 meter dan al de dikste bomen van Amsterdam en blijven ongemoeid. Nu, 151 jaar na aanplant van de twee platanen, groeit Amsterdam opnieuw sterk. Het aantal inwoners stijgt jaarlijks met 12.000 en op dit moment is het aantal inwoners gestegen tot boven 800.000. De twee platanen van het Leidsebosje hebben na 151 jaar een dikte van bijna 7 meter omtrek bereikt. En de geschiedenis lijkt zich te herhalen. Op dit moment is de gemeente, net als in 1925, druk bezig met de reconstructie van de brug over de Singelgracht. Die reconstructie en verbreding was toen de aanleiding om de twee platanen te verplaatsen. Een stad is echt nooit af.

De bomen hebben een omvang van bijna 7 meter. Het zijn de dikste bomen van Amsterdam.

Bomenroute

De twee platanen zijn opgenomen in de lijst met monumentale bomen van de Bomenstichting. Beide maken deel uit van 15.000 bomen die in het landelijke register staan. Hierin zijn 161 bomen uit Amsterdam opgenomen.

Vorig jaar is de website van het Landelijk Register van Monumentale Bomen online gegaan: www.monumentalebomen.nl.

Bij de lancering van de website heeft de Bomenstichting speciaal voor die gelegenheid een boekje uitgegeven: 'Langs Monumentale bomen in het centrum van Amsterdam'. De twee majestueuze platanen maken deel uit van deze bomenroute. Dit boekje is voor € 2,25 (exclusief verzendkosten) te bestellen bij de webwinkel van de Bomenstichting.

Op www.monumentaltrees.com staat meer informatie over de platanen, zoals over de omtrek van de platanen die in verschillende jaren is gemeten.

Plataan 1	Plataan 2
1989 – 6,13 m	1989 – 6,16 m
2009 – 6,65 m	2009 – 6,72 m
2014 – 6,82 m	2014 – 6,93 m

Hoe gaat nu met de platanen?

Onder de kroon van de bomen is ooit een bouwkeet in brand gevlogen. In de kroon is hier niets meer van te zien. Bij het overschakelen van het 'natte' stadsgas naar het drogere aardgas kwamen er in jaren '70 en '80 veel gaslekkages voor; ook in de omgeving van de platanen. De platanen zijn hier gelukkig geen slachtoffer van geworden.

In de jaren '70 zijn de zware takken voorzien van metalen kroonverankeringen. Deze zijn nog aanwezig en zichtbaar. Inmiddels zijn deze overgenomen door flexibele verankeringen. Enkele zware takken hangen boven de trambaan en het fietspad.

In 1990 is voor het eerst een aantasting van reuzenzwam bij de stamvoet geconstateerd. De vruchtlichamen, zo groot als een hand, keren regelmatig terug, maar lijken zich niet uit te breiden.

Sinds enkele jaren zijn de onderste takken zwaar aangetast door Massaria. Volgens de boombeheerder zit deze aantasting er al meer dan 25 jaar. De tak met de zwaarste aantasting is inmiddels over ruim een meter aan de bovenzijde aangetast en ernstig ingerot. Enkele jaren geleden is de Massaria-aantasting 'overgeslagen' naar de andere zware gesteltakken.

Op verschillende zware takken (50 cm doorsnede) is een aantasting van Massaria te zien. Een van de takken is al meer dan 25 jaar aangetast en ernstig ingerot.

Een van beide platanen wordt verrold in 1925.
Bron: *Monumentale Bomen in Nederland*

Oude bomen verplant je niet

Foto 1 Een te verplanten boom uit de tempel van Hatsjepsoet.
Bron: <https://nl.wikipedia.org/wiki/Hatsjepsoet.com>

Verplanten door de eeuwen heen

Als er plannen gemaakt worden voor een boomverplanting, hoor je nog weleens de uitspraak 'oude bomen verplant je niet'. Dit is niet voor niets een bekend gezegde, maar toch verplanten we al zeker 3500 jaar (oude) bomen. Hieronder volgt een reis door de tijd van de boomverplantingen.

JACO HOUWELING, BOMENWACHT NEDERLAND

Oudheid

In Egypte op de westoever van de Nijl, tegenover de stad Luxor ligt een complex van dodentempels. Hier ligt ook de tempel van Hatsjepsoet. In de tempel die direct na haar dood, in 1458 v.Chr., werd gebouwd zijn afbeeldingen gevonden van het transport van zogenaamde 'wierookbomen' (*Boswellia* spp.). Archeologen hebben voor de tempel ook restanten gevonden van tuinen met leemputten waarin bomen geplant werden die uit zuidelijker Afrika aangevoerd zijn. De Egyptenaren verplantten bomen al met een wortelkluit en ze zouden zelfs in staat geweest om bomen met boten over afstanden van

meer dan 2000 kilometer te transporteren.

Na de Egyptenaren kwamen de Romeinen. Van hen is bekend dat ze verschillende bomen aanplantten voor de vruchten, zowel het fruit als de noten. Ook werden takken met blad gebruikt als veevoer en zorgden ze voor bomen langs wegen om in de beschutting te kunnen wandelen. Plinius de Oudere, een Romeins schrijver, beschrijft in zijn *Naturalis Historia* dat er iepen van circa 6 meter hoog vanuit Rome verplant werden om in wijngaarden gebruikt te worden ter begeleiding van de

wijnplanten. Dezelfde Plinius schrijft ook over het verplanten van een spar die verplant werd met een penwortel van circa 2,5 meter terwijl dit alleen het afgebroken stuk was.

Seneca, een andere Romeinse schrijver, vertelt het verhaal van Publius Scipio, een Romeinse generaal die rond circa 180 v.Chr. leefde. Deze Scipio liet een grote villa bouwen, en ter verfraaiing van het geheel zou hij een complete boomgaard met oude bomen hebben laten verplanten. Volgens Seneca gaven de fruitbomen al na vier jaar weer een overvloedige oogst.

Gat in geschiedenis

Vervolgens ontstaat er een gat in de beschreven geschiedenis van het verplanten, en pas in de 13e eeuw komen we weer een verhaal tegen waarin sprake is van bomen die verplant worden. Rond 1275 bezoekt Marco Polo het zomerpaleis van de Mongoolse heerser Koebilai Khan in de plaats Xanadu (het huidige Shangdu.) Bij dit zomerpaleis had Koebilai Khan een park aan laten leggen waarin bomen aangeplant werden met grond en wortels eraan. Eén van de verhalen is dat de bomen zelfs aangevoerd werden met behulp van olifanten.

Vanaf 1630 bezit de West-Indische Compagnie delen van Brazilië, en in 1636 wordt Johan Maurits van Nassau (Willem van Oranje is zijn oom) voor de WIC gouverneur van deze kolonie. Johan Maurits besluit de stad Recife op te knappen en flink uit te breiden. Op een kaal eiland wordt een compleet nieuwe stad gebouwd (die hij in alle bescheidenheid Mauritsstad noemt) met bruggen en kanalen, en ook worden er bomen naartoe gebracht. Of zoals het in die tijd beschreven werd: *'In great numbers, some of them fifty years old and more, soon covered it with verdure and beauty'*, ofwel in vertaling: 'In groten getale, sommige van wel vijftig jaar oud en ouder, bedekten ze het snel met gebladerte en schoonheid.'

Dorpje gesloopt

Iets later, in 1664 schrijft de Engelman John Evelyn zijn *Sylva or a discourse of forest trees, and the propagation of timber*, een van de eerste studieboeken over bosbouw en ook de enige bestseller die ooit over bosbouw is geschreven. Om aan te geven hoe belangrijk dit boek was: de laatste herdruk kwam in 1825 op de markt. In zijn *Sylva* beschrijft hij het verplanten van grote eiken bij het Château de Fiat. Waarschijnlijk wordt hier het kasteel van de Franse maarschalk Antoine Coëffier de Ruzé d'Effiat bedoeld, dat ongeveer 17 kilometer van de Franse plaats Vichy ligt. En een Duitse keurvorst uit de Palts zou midden in de zomer een aantal grote lindebomen vanuit een bos bij Heidelberg verplant hebben. Tot verbazing van John Evelyn overleven ze het, terwijl ze ook nog eens flink gesnoeid waren.

John Evelyn moet ook ongetwijfeld gehoord hebben over de aanleg van Versailles. Rond 1670 werd er in opdracht van de Franse Zonnekoning een enorm park aangelegd, voor de aanleg waarvan een compleet dorp werd gesloopt. Elders in het park liet hij weer een dorpje opbouwen, opdat de gondeliers die met hun gondels door de kanalen van het park voeren, er konden wonen. Bij de aanleg van de tuinen van Versailles zouden ook verschillende grote bomen vanuit

wat nu het Bois de Boulogne heet, verplant zijn. De afstand tussen Versailles en het Bois de Boulogne is circa 16 kilometer, dus dat moet in die tijd een enorme operatie zijn geweest.

Oude bomen kun je wel verplanten

De eerstvolgende die iets schrijft over het verplanten van bomen is Martinus Houttuyn. In 1774 geeft deze natuuronderzoeker, arts en uitgever deel 2 van zijn *Natuurlyke Historie of uitvoerige Beschryving der Dieren, Planten en Mineralen, volgens het Samenstel van den Heer Linnaeus* uit. Deze natuurlijke historie zal uiteindelijk 37 delen en 21.500 pagina's groot worden. In deel 2, het deel over bomen, beschrijft hij dat het gezegde dat je oude bomen niet meer moet verplanten niet waar is en dat je grote en oudere bomen onder bepaalde voorwaarden wel degelijk kunt verplanten.

Al deze jaren zijn er veel verschillende werktuigen en gereedschappen gebruikt om bomen te verplanten, maar hierover is eigenlijk maar weinig terug te vinden. Veel gebeurde met mankracht, paardenkracht en slim gebruik van werktuigen. In 1844 verschijnt er echter een boekje genaamd *The Tree-Lifter*, waarin kolonel George Greenwood een

Over de werktuigen en gereedschappen om bomen te verplanten is maar weinig terug te vinden

< Foto 2 Mallejan of Treelifter.
Bron: *The Tree-Lifter*, George Greenwood, 1844

Kruinkrabber #28

De kruinkrabbers zijn een vaste rubriek in het vakblad. De eerste inzender van het juiste antwoord dat binnenkomt op kruinkrabber@kpb-isa.nl wordt beloond met een aardigheidje. Stadsplank levert, als sponsor, met ingang van 2016 deze attenties voor de winnaars van de kruinkrabbers, bestaande uit een stadsplank (kleine maat), met paspoort erbij.

Elke boomverzorger kent het wel, zo'n situatie waarbij je denkt: 'Wat is hier aan de hand?' In elke aflevering van Bomen wordt zo'n hersenkraker geplaatst. Het antwoord kun je vinden op de website van de KPB: www.kpb-isa.nl. Heb je ook zo'n situatie bij de hand gehad, mail je foto met vraag en antwoord aan: kruinkrabber@kpb-isa.nl, ter attentie van Simen Brunia.

Specht met hoogtevrees!?

Deze leilinde in het zuiden van het land heeft holtes op een hele vreemde plek...

Wat is hier aan de hand?

Tekst en foto Simen Brunia

De eerste inzender van het juiste antwoord dat binnenkomt op kruinkrabber@kpb-isa.nl krijgt een leuke attentie van de firma Stadsplank thuis gestuurd. Echt een hebbing!

Het antwoord op Kruinkrabber #27 in Bomen 35 luidt: Het gaat vermoedelijk om een aantasting van een snuitkever (*Pissodes validirostris*), maar 100% determinatie is er helaas nog niet. Tussen de binnengekomen inzendingen zaten geen goede antwoorden.

advertenties

Een hartelijk welkom voor de volgende

Nieuwe leden

- Stijn Eversen
- Martijn van de Kleut
- Nathan Kos
- Davy de Mooij
- Rogier Mulder
- Sander Oudshoorn
- Sander Tuijtelaars
- Arjan Zoontjens

Kring Praktiserende Boomverzorgers KPB-ISA

BOMEN PLANTEN, VERPLAATSEN SNOEIEN EN KAPPEN

In 't Land 5a
4043 JM | Opheusden
06-549 071 17
info@ohbriennis.nl
www.ohbriennis.nl

Het planten van grote bomen was zo bijzonder dat er dagjesmensen kwamen kijken

uitgebreide omschrijving geeft van wat wij een mallejan noemen. Dit werktuig (zie afbeelding 2) zal tot aan de jaren '60 ook in Nederland gebruikt worden, onder andere om te verplanten bomen te vervoeren.

Eén van de beroemdste tuinarchitecten die veel werkte met het verplanten van bomen is Hendrik Copijn. Tussen 1885 en 1888 leggen de gebroeders Copijn het Hydepark te Doorn aan. Bij de aanleg van dit park werden al grote bomen van elders aangevoerd en geplant om het park vanaf het allereerste moment een uitstraling te geven alsof het al jaren bestond.

Het meesterwerk op het gebied van boomverplantingen in Nederland is toch wel de parkaanleg rondom Kasteel de Haar (bij Haarzuilens). Tussen de jaren 1894 en 1914 werden er om dit park aan te leggen tussen de 4000 en 7000 volwassen bomen aangevoerd. De soorten die hier geplant en verplant werden zijn onder andere iepen, linden, witte en rode kastanjes, eiken en beuken.

Bronnen

- 1) George Greenwood, 1844. *The Tree-Lifter, or a new method of transplanting forest trees.* Facsimile uitgave, Scholar select.
- 2) P. Fuentes-Utrilla, 2004. *The historical relationship of elms and vines.* Universidad Politécnica de Madrid.
- 3) J. Heijnenbrok en G. Steenmeijer, 2013. *Tien eeuwen Kasteel de Haar, wat een weelde.* Uitgeverij WBOOKS.
- 4) J. Evelyn, 1664 *Sylva, or a discourse of forest trees and the propagation of timber.* Facsimile uitgave 1972, Scholar select.
- 5) R.J. Campana, 1999. *Arboriculture, History and development in North America.*
- 6) Diverse websites, o.a.:
www.books.google.com
www.wikipedia.com
www.historischnieuwsblad.nl
www.natuurmonumenten.nl

Foto 3
Gebruik van de zogenaamde Barron Tree Transporter halverwege de 19e eeuw in Engeland.
Bron: *The traditional gardenbook*, Graham Rose, 1989 >

Lastige bocht

Het planten en transporteren van de grote bomen was in die tijd zo bijzonder dat er dagjesmensen vanuit Amsterdam en Den Haag kwamen kijken naar deze hele operatie en zelfs de *Provinciale Groninger Courant* schreef erover. Eén van de mooiste anekdotes is toch wel dat er in opdracht van baron van Zuylen van Nyevelt van de Haar zelfs een pand in de binnenstad van Utrecht werd gekocht en afgebroken opdat zijn bomen 'de lastige bocht' makkelijker door konden komen. Werkelijk kosten noch moeite werden gespaard om het park er direct als een volgroeid parkbos uit te laten zien. In Engeland werden zelfs speciale werktuigen ontwikkeld om grote bomen te transporteren. Zoals de zogenaamde Barron Tree transporter (zie foto 3)

De kosten die gemaakt zijn om het park rondom Kasteel de Haar aan te leggen zouden vandaag de dag niet meer te verantwoorden zijn. Bij een eventuele verplanting wordt er toch vaak eerst berekend wat de waarde van de bomen is en of het niet goedkoper is om de bomen te vellen en daarna grote nieuwe exemplaren aan te planten.

En toch ... Zouden wij vakmensen niet eens wat vaker moeten laten zien dat we sommige verplanttechnieken gewoon al eeuwenlang beheersen? En dat een oude boom in sommige gevallen best te verplanten valt?

Overzicht van de in dit artikel genoemde jaartallen

1458 v.Chr.	Egypte	Afbeeldingen van transport van 'wierookbomen'
180 v.Chr.	Italië	Aanleg villa voor Scipio Africanus in Liternum
77	Italië	Publicatie deel 1 van <i>Naturalis Historica</i>
1275	Mongolië	Bezoek Marco Polo aan zomerpaleis Koebilai Khan
1663	Brazilië	Uitbreiding van de stad Recife en aanleg van Mauritsstad
1664	Engeland	Publicatie van <i>Sylva or a discourse of forest trees, and the propagation of timber.</i>
1670	Frankrijk	Aanleg tuinen van Versailles
1774	Nederland	Publicatie van deel 2 van <i>Natuurlyke historie of uitvoerige beschryving der Dieren, Planten en Mineralen.</i>
1844	Engeland	Publicatie boek <i>The Tree-Lifter</i>
1885-1888	Nederland	Aanleg Hydepark te Doorn
1894-1914	Nederland	Aanleg park bij Kasteel de Haar

Bomen van toen vormen de hoofdgroenstructuur van nu

Megaverplanting in Amsterdam-Buitenveldert

ERWIN VAN HERWIJNEN, REDACTIELID BOMEN

Het is 1989 en er staat een verplanting van circa 150 platanen op stapel. Eén van de Amsterdamse stadsdelen moet een belangrijke groenstructuur aanpakken vanwege de aanleg van sneltram 51. De bomen staan in de middenberm van de Buitenveldertselaan. Rick van Putten, boomadviseur van stadsdeel Zuid, vertelt over het hoe en wat van de verplanting die destijds plaatsvond.

- < Rick van Putten, boomadviseur stadsdeel Zuid, was nauw betrokken bij de verplanting van de 150 platanen.

Foto: Gemeentearchief Amsterdam

Voor de aanleg van de nieuwe sneltram moesten 150 platanen wijken. Daarvoor zijn verkante kluiten van 2,2 m en 1,3 m hoog gegraven.

Kapitaalvernietiging

‘De toenmalige beheerder Herman Navis kon natuurlijk opdracht geven om de bomen gewoon te kappen, maar dat zou complete kapitaalvernietiging zijn. Het waren platanen van 20 jaar oud en de aankoop van vergelijkbare platanen van een boomkwekerij zou een enorme kostenpost zijn.

De gemoederen liepen toentertijd hoog op, maar uiteindelijk gaf Peter van Chaam – destijds hoofd Stadsdeelwerken – opdracht om de bomen naar diverse plaatsen in het stadsdeel te verplanten. De Nationale Bomenbank uit Sliedrecht (tegenwoordig Bleskensgraaf) heeft vervolgens de bomen voorbereid en verplant. Gerrit Bronk was de uitvoerder/projectleider op het werk en Huib Sneep was bedrijfsleider bij de Nationale Bomenbank. Met de kennis die het bedrijf toen al had opgebouwd onder leiderschap van Piet de Winter, was het in staat om deze megaklus voor toenmalig stadsdeel Buitenveldert te klaren.

De bomen zijn een jaar van tevoren voorbereid voor de verplanting. De kluiten werden in de juiste maten rond gegraven, vermoedelijk minimaal 2,2 x 2,2 bij 1,3 meter hoog (ingeschat aan de hand van oude foto's, red.). De bomen hadden dan ook een minimaal gewicht van 10 ton en een hoogte van 15 tot 18 meter.

Foto: Gemeentearchief Amsterdam

De kluiten hadden een gewicht van ca. 10 ton.

De platanen werden rechtop vervoerd om de kroonvorm te behouden.

Voor de aanleg van de nieuwe sneltram moesten 150 platanen wijken. Daarvoor zijn verkante kluiten van 2,2 m en 1,3 m hoog gegraven.

Bij de verplanting zelf werden de bomen weer opnieuw rond gegraven en ze hadden toen een stevige vierkante kluit die vol met haarwortels zat. De stammen werden met jute ingewikkeld zodat de bomen met zachte nylonstropen met behulp van een hydraulische weg-/terreinkraan opgepakt kon worden.

De bomen konden recht overeind vervoerd worden, wat een groot voordeel was voor het behoud van hun habitus. Er hoefde bovendien in de omgeving relatief weinig aangepast te worden langs de route omdat de kroon over alles heen vervoerd kon worden. Door de compacte kluit was het mogelijk de bomen op een dieplader te zetten, waarna ze met kettingen aan de trailer werden vastgezet. Onder begeleiding van de politie werden ze daarna naar de nieuwe locaties gebracht.

Er staan bomen bij die al vier keer verplant zijn, maar nog steeds in blakende gezondheid verkeren

Blakende gezondheid

Enkele locaties waar de bomen terechtkwamen zijn de Van Nijenrodeweg, rondom de gemeentewerf aan de Van Heenvlietlaan en het Gustav Malherplein. Maar ook zijn ze geplant langs de nieuwbouw aan het Beysterveld, op de hoek van de Van Nijenrodeweg en de Europaboulevard. De huidige bomenstructuur in deze straten in de wijk Buitenveldert wordt nog altijd gevormd door de bomen die in 1989 zijn geplant. Het frappante is dat er bomen bij staan die al vier keer verplant zijn, maar nog steeds in blakende gezondheid verkeren en een belangrijk deel van het groen uitmaken.

Ondergetekende heeft in zijn uitvoerende carrière enkele bomen van deze partij opgepakt en verplant. Het waren exemplaren die rondom de voormalige werf aan de Heenvlietlaan stonden – we hebben het dan over minimaal 15 jaar geleden – en die zijn verderop zijn neergezet. Het opvallendste was dat de bomen in Amsterdams bomenzand zijn geplant en prachtige kluiten hadden, vol met een fijn wortelgestel. In al die jaren is er dan ook niet één boom (bij mijn weten) uitgevallen.

Het onderwerp verplanten is in het verleden aanleiding geweest voor veel discussies, en er gaan altijd stemmen op dat het zonde van het geld en de moeite is. Toch bewijst ook deze verplanting dat het wel degelijk waarde heeft om bomen te verplanten. Het is daarbij wel belangrijk dat de uiteindelijke beslissing om de juiste reden genomen wordt en dat iedereen goed begrijpt dat niet alle bomen te verplanten zijn.

Het onderwerp verplanten is in het verleden aanleiding geweest voor veel discussies

< Onder politie-escorte zijn de 150 bomen verdeeld over de wijk.

Vakmanschap en realisme

De verplanting is in de juiste tijdgeest uitgevoerd, maar kijkend naar de huidige problematiek van de klimaatverandering is het nu misschien zelfs nog belangrijker om grotere bomen te behouden in het stedelijk gebied. Deze bomen hebben veel meer invloed op het klimaat in de stad en het is verspilling van gemeenschapsgeld om ze zomaar te rooien. Het is echter wel van belang dat er een beslissing wordt genomen gebaseerd op vakmanschap en realisme. Niet alle bomen zijn gemakkelijk te verplanten in de huidige omstandigheden; vooral de ondergrondse infra in de stad is tegenwoordig zodanig dat bomen niet in alle

situaties verplant kunnen worden. Toch zullen we ervoor moeten waken dat alle grote bomen verdwijnen en moeten we ons inspinnen om ze te behouden in de stad. Dat daarvoor eventueel plannen moeten worden aangepast, moeten we dan maar voor lief nemen.

Dit project staat gelukkig niet op zichzelf; geslaagde verplantingen kennen we uit het hele land. Willen wij echter dat ook onze kinderen van grote bomen in de stad kunnen genieten, dan zullen we wel alles in het werk moeten stellen om de halfwasbomen van nu te behouden. Niet alles kan en hoeft gespaard te blijven, maar daar waar we de kans daartoe hebben zullen we die moeten grijpen.

De platanen zijn op 20-jarige leeftijd op de Van Nijenrodeweg geplant en zijn nu 47 jaar oud.

Willem Veldhuizen

Bomenverplanter van het eerste uur

TEKST: SIMEN BRUNIA | FOTO'S: SIMEN BRUNIA EN WILLEM VELDHIJZEN

Met bijna 45 jaar verplantervaring voor dezelfde werkgever, mag Willem Veldhuizen met recht een man met verplantervaring genoemd worden. 20 juli jongstleden spreken we elkaar weer voor het eerst in jaren, op een van de weinige tropische dagen die deze zomer heeft gekend. We zitten bij Willem en Nel in de tuin van hun huis, dat handig genoeg gevestigd is op hetzelfde terrein als Copijn Boomspecialisten aan de Gageldijk in Utrecht. Maar dit is niet de plek waar het allemaal begon, want dat was achter de woning van de toen nog zogeheten boomchirurg J'ørn Copijn. J'ørn was in 1966 een bedrijf in de bomenbranche gestart en begon behoorlijk aan de weg te timmeren.

< Willem Veldhuizen en 'zijn' verplantmachine.

Toen J'ørn en Willem elkaar leerden kennen in 1973 was Willem nog autoplaatwerker. En het bedrijf had iemand nodig die de schades kon repareren van het wagenpark, want dat was in die pionierstijd nog weleens nodig. In die periode was het idee beginnen te borrelen om een verplantmachine te gaan bouwen. Er werden al grote draadkraanverplantingen gedaan (bijvoorbeeld de grote platanen voor het station van Gouda, met een 140 tons kraan), maar daar was je niet erg mobiel mee en het idee was dat er voor de kleinere bomen (maat 20-30) een snellere en meer mobiele manier mogelijk moest zijn om bomen te verplanten. Willem werd in het ontwikkelteam betrokken en zo werd een scraper Caterpillar aangeschaft en omgebouwd tot verplantmachine.

Al doende leert men

Er was nog geen ervaring met deze voor die tijd unieke machine, dus de projecten werden uitgevoerd onder het motto: al doende leert men. Elke klus zorgde voor beter begrip van de (on)mogelijkheden van de machine, en na (of zelfs tijdens) zo'n klus werd de machine steeds verbeterd en aangepast. In 1993 kwam er een compleet nieuwe machine, waar de oude verplantmachine op werd gemonteerd; dit alles onder de bezielende leiding van Willem. De verplantmachine die nu nog steeds op de machine prijkt is dus inmiddels al 43 jaar oud en is nog elk verplantseizoen volop in bedrijf. De maat van de bomen die verplant konden worden begon zoals gezegd met een diameter van 20 tot 30 cm. Maar soms stonden er in de projecten ook dikkere bomen tussen, en zo schoof de maximale te verplanten boommaat op naar 60-70 cm dikte. De dikste boom die Willem verplant heeft, is een boom van circa 105 cm dik. Dit was een paardenkastanje bij het Universitair Medisch Centrum Utrecht, die daar tot een paar jaar geleden nog fantastisch stond maar helaas door uitbreidingsplannen van het ziekenhuis het veld moest ruimen. Met een breedte van 3,60 meter en een lengte van 12 meter is de verplantmachine niet overal inzetbaar. In gebieden met veel obstakels (lichtmasten, tramleidingen, andere

bomen) kent Willem de beperkingen. Maar op nieuwbouwlocaties en in gebieden die gereconstrueerd worden geldt qua afstand waarover de bomen verplant moeten worden het motto: The sky is the limit. Zo zijn er in het verleden bomen verplant van Nieuwe Pekela naar Oude Pekela over een afstand van circa 7 km.

Op nieuwbouwlocaties is het motto: The sky is the limit

Niet zonder kleerscheuren

Naast honderden verplantingen in Nederland heeft Willem ook veel in België, Luxemburg en vooral Duitsland bomen verplant, soms vele weken achter elkaar. Hij kreeg daar in sommige perioden ook de vrije hand in. Het begon dan met één klus, en soms werden er ter plekke door het uitgebreide netwerk van het bedrijf in Duitsland drie of vier andere verplantklussen achteraan geplakt. Een van de projecten waar Willem nog goede herinneringen aan

heeft overgehouden, is de verplantklus in het Duitse Marl, enkele kilometers ten noordwesten van Recklinghausen. Er werd besloten om alle toegangswegen richting de stad te verbreden, en zodoende kwam er een opdracht om honderden bomen (met name linde) te verplanten.

Verplanting in Marl (Duitsland).

Het mooiste project waar Willem aan

heeft meegewerkt, is er eentje waar hij vorig jaar nog bomen heeft verplant: Park Brederode in Bloemendaal. Een voormalig terrein voor psychiatrische patiënten wordt omgetoverd tot een villawijk en de gemeente Bloemendaal heeft daartoe besloten dat elke boom die verplant kan worden ook verplant moet worden, in plaats van gekapt. Zodoende is Copijn Boomspecialisten al sinds 2008 tot op heden bomen aan het verplanten op het park. Inmiddels zijn er al honderden beuken, platanen, haagbeuken, eiken en lindes, maar ook esdoorns, valse christusdoorn, taxusstruiken en bijvoorbeeld een prachtige ijzerhout (*Parrotia persica*) verplant op het terrein.

< Verplanting Park Brederode.

Er kwam een opdracht om honderden bomen te verplanten

Die doorns van de *Gleditsia* weet Willem zich nog goed te herinneren, want doordat de boom schuin gekanteld naar de machinist toe staat op de verplantschop tijdens het rijden, is Willem daar niet zonder kleerscheuren vanaf gekomen.

Rijden over de landingsbaan

Naast bijzondere projecten in Nederland zoals het verplanten van lindebomen van Limburg (Panheel) naar Den Haag, waar de bomen met een dekschuit liggend over het water werden vervoerd en het verplanten van een 70 cm dikke taxus in Twente, komen de wildste verhalen toch uit de buitenlandse klussen. Een tijdens de verplanting spontaan afgebroken es met een ent-onderstamprobleem in Luxemburg-Stad, nachtelijke verplantingen op de Reeperbahn in Hamburg onder politiebegeleiding en verplantingen in Oost-Duitsland achter de toen nog bestaande Muur, met alle bijbehorende controles en verhalen van dien ... Willem heeft veel meegemaakt in zijn carrière, dat mag duidelijk zijn.

Maar de apartste anekdote komt toch uit Luxemburg, waar Willem eens na een verplantklus met vorstkluiten met temperaturen van -26°C op de verplantmachine vanuit de stad in 20 minuten naar het vliegveld reed, omdat hij in Nederland weer snel naar een andere klus geroepen werd. En op datzelfde vliegveld kreeg hij het voor elkaar om – vanwege een obstakel (brug) waar de verplantmachine met boom niet onderdoor kon – een stukje over de start-/landingsbaan te mogen rijden om zo de klus toch te klaren.

Zo met een koud glas water, zittend in de zon in de tuin in Utrecht raken we eigenlijk niet uitgepraat. De verhalen van vroeger stapelen zich op en na verschillende pagina's aantekeningen geven we elkaar de hand en spreken we af om snel weer eens bij te praten. Met recht een verplantingsman van het eerste uur.

'Is snoei altijd noodzakelijk in combinatie met verplanten?'

Deze richtlijn gold vroeger algemeen voor bomen die met 'naakte' wortels werden geplaat.

Direct na het planten zijn er doorgaans te weinig wortels om voldoende water op te nemen om de verdamping van het uitlopende blad bij te kunnen houden en dan verdroogt de boom. Vermindering van de bladmassa door snoei is dan een 'oplossing'. Sommige adviezen geven aan om al direct na het planten te snoeien. Andere adviezen zeggen om het pas te doen wanneer de boom verwelkingsverschijnselen vertoont. De vraag is uiteraard of je daar dan op tijd bij bent. De reden om terughoudend te zijn met snoeien is dat voor een (her)groei van de wortels er sowieso voldoende blad moet zijn. Zowel voor de levering van 'energie' aan de wortels als voor het herstel van de groeihormoonbalans tussen blad(knoppen) en wortels. Er worden tegenwoordig steeds meer bomen met kluit geplant. De snoei zou zich dan kunnen beperken tot enige 'krooncorrectie'. Maar ook het planten van bomen met kluit betekent nog niet dat alles in orde is. Wanneer de aansluiting met de omringende grond (o.a. door het krimpen van de wortelkluit door uitdroging) te wensen overlaat en het water dat wordt gegeven langs de kluit naar beneden verdwijnt, is snoei soms het enige redmiddel om de boom – voorlopig – te laten overleven.

Boombioloog Jitze Kopinga van Alterra, Wageningen UR, geeft in elk nummer van Bomen antwoord op een boombiologische vraag. Heb je een vraag? Of wil je reageren op het antwoord van Jitze? Mail je vraag of reactie dan aan de redactie: vakblad@kpb-isa.nl

In Den Haag daar staat een boom...

De verplanting die eigenlijk niet kon

TEKST: ERWIN VAN HERWIJNEN, REDACTIELID BOMEN

Het is 1995 en in Den Haag zijn volop voorbereidingen aan de gang om de Koningstunnel te realiseren. Maar wat blijkt? Tegenover het station op de Koekamp staat een honderdjarige kastanje. De tunnel is dé uitkomst om het vastgelopen verkeer rondom de stad weer in goede baan te leiden, maar wat te doen met de boom? Verplanten? In *de Volkskrant* van 16 januari 1997 wordt dit 'een onsympathiek idee' genoemd. Grote oude bomen verplant je niet. Zaag de boom gewoon om en plant er 10 nieuwe voor in de plaats. Dit alles vanuit de gedachte: wil je ook je kinderen van grote bomen laten genieten, dan moeten er heel snel nieuwe worden neergezet. Want het adagium luidt niet voor niets: boompje groot, plantertje dood.

Pioniers

Het verplanten van bomen is niet bepaald iets van de moderne tijd; zie ook het artikel over verplanten door de eeuwen heen verderop in dit nummer. In de jaren '70 werd de moderne boomverzorging weer nieuw leven ingeblazen, en ging men er weer toe over bomen te verplanten om het nageslacht ervan te laten genieten. Eén van de pioniers die met het verplanten van bomen

groot is geworden – en eigenlijk ook nog steeds is gebleven – is de Nationale Bomenbank. Dit bedrijf is uit Mostert en De Winter ontstaan en slaagde er door zijn innovatieve methoden telkens in de grenzen van wat mogelijk is te verschuiven. Daarbij is het een goede leerschool geweest voor een groot deel van de huidige boomverzorgers. Veel grondleggers van momenteel toonaangevende bedrijven hebben er de kans gehad om het

vak te leren. Zo ook de man die de uitdaging aanging om deze onmogelijke klus te klaren: Huib Sneep, de toenmalige directeur en medeoprichter van BSI Bomenservice. Huib werd geboren in 1959 en volgde na het afronden van het gymnasium met succes twee opleidingen (Tuin- en landschapsinrichting en Techniek) aan de Rijks Hogere School voor Tuin- en Landschapsinrichting (RHSTL) te Boskoop. In 1984 kwam hij als uitzendkracht bij de NBB/Mostert en De Winter binnen, waar hij na een jaar bedrijfsleider werd. In totaal bleef hij er vijf jaar werken, alvorens in 1989 de stap te maken om met twee compagnons BSI op te richten.

Het drietal bleek elkaar prima aan te vullen: Hans Blokzijl met zijn dendrologische kennis, Guido IJssink met zijn bedrijfstechnische knowhow en Huib Sneep met zijn vakinhoudelijke kennis.

Enorm karwei

En daar was dus opeens die monumentale kastanje in Den Haag. Wat te doen ...? De ontwikkeling van het verplanten van bomen had zich ontwikkeld via het – uit Engeland overgewaaid – gebruik van het Newman-frame en het aanboren van de stam om zo de boom via een stang te kunnen hijsen, naar de zogenaamde ‘traditionele methode’. Met deze methode wordt de boom met flexibele, zachte stroppen aan de stam gehesen. Deze methode werkt goed en is geschikt om redelijk grote bomen mee te hijsen zonder dat er bast schade aan de stam wordt toegebracht. Er zit echter wel een limiet aan deze methode. Door de boom aan de stam te hijsen bestaat altijd het gevaar van tilbreuk in de kluit. De kluit mag niet te groot zijn, want anders bestaat het gevaar dat deze in zijn geheel van de stam afbreekt, of dat er grote delen van gaan loslaten.

De grens van 40 ton was al verlegd om bomen ondersteund te kunnen verplanten. Dit gebeurde met behulp van de zogenaamde ‘palletmethode’, die in 1992 in Schiedam succesvol was uitgevoerd op een plataan die er altijd nog heel trots bij staat. Op deze manier werd de grens verlegd tot wel kluiten van 5 x 5 meter; er werd eerst met stalen H-balken een pallet onder de kluit gebouwd, waarna met een 4-hoeks hijsstelsel de bomen gehesen konden worden. Maar toch ... bij een boom met een stamomtrek van ruim 4 meter, een kroondoorsnee van

26 meter en een geschat gewicht van 200 ton is het heel lastig hijsen. Pas rond 1999 kwamen de 650-tons telekranen op de markt, en het was in 1995 dus een enorm karwei om een levende last van 200 ton over een afstand van 70 meter te verplaatsen. Daar kwam dan ook nog eens bij dat de boom zelf niet bepaald in topconditie verkeerde: in de oorlog waren er grote takken gesnoeid, wat grote beschadigingen had veroorzaakt die waren uitgegroeid tot diepe wonden.

Out-of-the-box

De gemeente Den Haag had al enkele gerenommeerde bedrijven benaderd met de vraag hoe zij de boom zouden kunnen verplanten. Al deze bedrijven hadden al ervaring opgedaan met het verplanten van (grote) bomen, maar ze bleven ook alle het antwoord schuldig. Oftewel: de verplanting dreigde op niets uit te lopen.

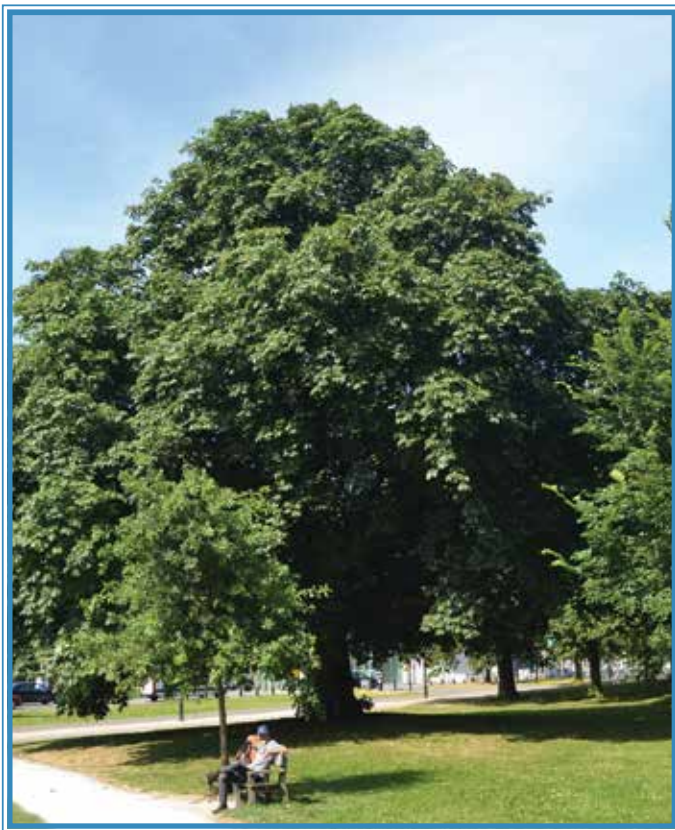
Maar één man liet de vraag niet los: Huib. Hij nam de uitdaging aan, geïnspireerd door een studentengrap die aan de TU Delft werd uitgehaald en waarbij werd aangekondigd dat op 1 april de plaatselijke sporthal verplaatst zou worden. Huib benaderde het probleem op een manier die we nu *out-of-the-box* zouden noemen. Mede op grond van gesprekken met kennissen die werkzaam waren in het offshore boren, rijpte bij hem geleidelijk het idee om de boom niet te gaan hijsen, maar te gaan verslepen. Vanuit de mechanica is namelijk bekend dat je voor het verplaatsen van een gewicht maar 40% van dat gewicht aan kracht nodig hebt, als je de last verschuift. Al snel was hij ervan overtuigd dat schuiven de oplossing was, maar er waren nog wel wat voetangels en klemmen. Want ten eerste: hoe krijg je een schuifconstructie onder de boom? En ten tweede: hoe maak je een ankerpunt in

Op een dag met 30 °C bleek 7.000 liter water aan de kluit te worden onttrokken

het veld dat sterk genoeg is om de krachten zodanig op te vangen, dat de boom naar de lier gaat, en niet de lier naar de boom?

Al pratend en filosoferend met onder andere medewerkers van de firma Bezemer, die dagelijks met lieren in de weer waren, en met vaklui zoals Aard van de Pol, ontstond er een plan waar het bedrijf steeds meer vertrouwen in kreeg.

Vaste grond onder de voeten

Huib trok uiteindelijk de stoute schoenen aan en legde het plan aan de toenmalige groendienst van de gemeente voor. Hij moest – als groentje van nog maar begin 30 – de ‘wijze mannen’ van de gemeente dus zomaar gaan vertellen dat hij had uitgevogeld hoe de verplanting zou kunnen slagen.

Dit verleidde de studiebegeleider van Huib en de bekendste ‘bomoloog’ van Nederland er dan ook toe om in *de Volkskrant* te verkondigen dat hij het ‘een onsympathiek idee’ vond. Maar BSI hield de poot stijf, en op de kwekerij in Baarn werd een proefboom verplant. Deze test werd op schaal 1:10 uitgevoerd, en er werd een boom van 20 ton

met een kluit van 3,5 x 3,5 meter 10 meter heen en weer 10 meter terug verplant. De twijfel over de conditie, techniek en investering werd langzaamaan kleiner, bij zowel BSI als de opdrachtgever. Het plan begon vaste grond onder de voeten te krijgen.

Door de matige conditie van de boom was er een holle kroon ontstaan, reden waarom ertoe besloten werd de boom twee jaar voor de verplanting te snoeien en vooral ook om de mechanische belasting aan de buitenkant van de kroon te verlichten.

Tegelijk werd de kluit van de boom bepaald en rondgegraven, zodat de boom twee jaar lang de kans kreeg om een nieuwe, goed doorwortelde kluit te vormen. Daarna werd de kluit bemest met wortel- en bodemleven stimulerende producten. Tevens werd de kluit bedekt met een strooisellaag, wat de wortel en het zich ontwikkelende bodemleven ten goede kwam.

De verplanting

Na twee jaar van voorbereiding was het dan eindelijk zo ver: de boom ging verplant worden. Door horizontaal buizen te heien was het mogelijk een kabel onder de boom te krijgen, waaraan weer een zwaardere kabel werd vastgekoppeld, zodat er rijplaten onder de boom konden worden getrokken. De boom kwam daardoor helemaal los te staan. Daarbij moesten wel enkele obstakels over-

wonnen worden in de vorm van granieten trottoirbanden. De rijplaten werden aan een stevige balk bevestigd, waardoor het mogelijk was om aan alle rijplaten tegelijk te trekken. En in het veld werd een sterke ankerput gerealiseerd, zodat de boom naar de nieuwe standplaats toe getrokken kon worden.

Op de nieuwe standplaats stond de boom echter in een dal. Om te voorkomen dat de wortels zouden afsterven door het teveel aan water, werd de boom op een terp gezet. Ook met zo'n grote boom is het beter de boom liever te hoog, dan te laag aan te planten. Tijdens de nazorg werd er water op de kluit gespreeid. Doordat de boom twee jaar voor de verplanting al fors gesnoeid was, hoefde hij nu niet meer gesnoeid te worden; zijn conditie was verbeterd en je kon zelfs zeggen dat hij er één jaar na verplanting alweer goed bijstond.

De intensieve nazorg die er op de boom is uitgevoerd, heeft enkele interessante cijfers opgeleverd. Door de vele meetapparatuur in de kluit was het mogelijk te meten hoeveel water er aan de kluit onttrokken werd; op een dag met 30 °C bleek dat zelfs 7.000 liter water te zijn! De nieuwe kluit die bij de verplanting 10 x 10 meter was, groeide per jaar 75 cm buiten de kluit; dit komt erop neer dat er per jaar 30 m³ grond werd beworteld. De wortels kwamen pas na 10 jaar onder de kroon vandaan en je kunt zeggen dat de boom zijn kluit in zijn geheel hersteld heeft.

Grens verlegd

Deze boom luidde het begin in van een periode waarin een hele reeks verplantingen van grote bomen plaatsvond. De grens is hierna nog vele malen verlegd; misschien niet zozeer wat betreft grootte, als wel in de manier waarop de bomen door de stad werden verplaatst. Ik denk hierbij bijvoorbeeld aan de Amstelveensebaan, alwaar een boom door bergingswagens over de rijbaan naar zijn nieuwe standplaats getrokken werd, waarbij vijf volgeladen vrachtauto's voor het ankerpunt zorgden. Of aan Osdorp, waarbij de rijbaan bedekt werd met zand en de boom in kwestie zelfs verschillende bochten heeft gemaakt. Ik kan zo nog een handvol andere boomverplantingen opnoemen, en wie weet wat de toekomst nog allemaal in petto heeft.

Tijdens de crisis mag het aantal verplantingen dan wel zijn afgenomen, maar het afgelopen jaar gaf weer een forse stijging te zien. En dat is ook logisch, want het is algemeen bekend dat enkele gezonde grote bomen veel meer betekenen dan heel veel kleine bomen. Dat neemt niet weg dat we altijd kritisch zullen moeten blijven kijken naar welke boom we wel, en welke we niet moeten verplanten.

We zullen ons er altijd voor moeten blijven inspannen om bomen een duurzame toekomst te geven, ook al is dat soms op een andere plaats dan die waar de boom ooit zijn groeiloopbaan gestart is.

Boomadvies Nederland

ERVAREN SPECIALIST IN DE SYNERGIE TUSSEN GROEN EN GRIJS

Dankzij onze uitgebreide expertise op het gebied van groenvoorziening en civiele werken zijn wij de spil in ieder project. Wij brengen alle betrokken partijen efficiënt samen om de druk bezochte vierkante meter in het stedelijk gebied zo optimaal mogelijk in te richten.

Wij zijn een boomspecialist met oog voor het grote geheel. Onze ruime ervaring met de verschillende disciplines rondom het werken in het stedelijk gebied maakt het mogelijk dat we overzicht houden over het hele proces.

PROJECTBEGELEIDER MET GRIP OP HET GEHELE PROCES

Van bomenonderzoek tot parkrenovatie en van straatinrichting tot evenemententerrein, bij ons vindt u de juiste expertise. Wij doen vooraf onderzoek naar de mogelijkheden en begeleiden het project tot een succes.

INNOVEREN EN ONTZORGEN VAN ADVIES TOT ONDERHOUD

 Meer informatie?

T +31 (0)73 8505302 | info@boomadviesnederland.nl | www.boomadviesnederland.nl

Vestiging 's-Hertogenbosch | Meerwijkweg 58 | 5236 BP 's-Hertogenbosch
Vestiging Amsterdam | Arent Janszoon Ernststraat 199 | 1053 GV Amsterdam

Oudste boom van Europa ontdekt

Wetenschappers hebben in Griekenland de oudste boom van Europa ontdekt. Het gaat om een Bosnische den (*Pinus heldreichii*) die is te vinden in het Pindosgebergte in de Griekse regio Epirus. De boom begon waarschijnlijk in het jaar 941 te groeien uit een kiemplantje, meldt de Universiteit van Stockholm. De wetenschappers berekenden de leeftijd van de boom door in de stam te boren. 'Om de boom te dateren, moesten we er een stuk hout uithalen dat liep van de buitenkant tot de kern van de stam', verklaart hoofdonderzoeker Paul Krusic. In het houtmonster uit de stam telden de onderzoekers 1075 jaarringen, wat suggereert dat de boom in 941 is ontstaan. 'Het is ongelooflijk dat zo'n groot en complex organisme al die tijd heeft kunnen overleven', aldus Krusic. Rond de boom zijn in de loop van de geschiedenis meerdere rijken ontstaan en weer uiteengevallen, zo zegt hij. 'Denk aan het Byzantijnse rijk, het Ottomaanse rijk en alle mensen die daar hebben gewoond. Al die menselijke activiteit had gemakkelijk kunnen leiden tot het overlijden van deze boom.'

De onderzochte den is echter niet uniek. In de directe omgeving van de boom staan meer dennenbomen die vermoedelijk ook ruim duizend jaar oud zijn. Ook deze bomen willen de wetenschappers onderzoeken.

Door de stammen en jaarringen van de eeuwenoude dennen te bestuderen hopen ze meer inzicht te krijgen in het proces van klimaatverandering in de afgelopen duizend jaar.

Bron: www.nu.nl

Patiënt ziek door teken-encefalitisvirus

Zorg ervoor dat paarden begin Voor de eerste keer is in Nederland een patiënt ziek geworden door een teek die het tekenencefalitisvirus (TBE-virus) bij zich droeg. De besmetting trad zeer waarschijnlijk op na een tekenbeet tijdens een wandeling op de Utrechtse Heuvelrug. Inmiddels is de patiënt herstellende. Onlangs werd op de Sallandse Heuvelrug het tekenencefalitisvirus (TBE-virus) aangetroffen in teken. Het virus komt voor in verschillende landen in Noord-, Midden- en Oost-Europa, waaronder Duitsland en Oostenrijk.

Een infectie met het TBE-virus verloopt meestal zonder klachten, maar het TBE-virus kan na een griepachtig ziektebeeld, een ontsteking van de hersenvliezen en hersenen (meningo-encefalitis) veroorzaken. Teken dragen het virus over van dier naar dier en soms naar de mens. De ziekte staat ook bekend als FSME (Frühsommer-Meningoenzephalitis) en Tick Borne Encephalitis. Als mensen wel ziek worden, verloopt dat meestal in twee fasen. Zeven tot 14 dagen na de tekenbeet krijgt men koorts, hoofdpijn, vermoeidheid en spier- en gewrichtspijn. Vervolgens is er ongeveer een week zonder klachten. Bij een klein aantal mensen met een infectie kan daarna hersen(vlies)ontsteking ontstaan vaak met ernstige hoofdpijn en hoge koorts. Dan is ziekenhuisopname noodzakelijk. Er is geen behandeling voor een hersen(vlies)ontsteking door TBE-virus. Meestal herstelt de patiënt volledig. Het RIVM adviseert medisch specialisten om bij patiënten met een hersen(vlies)ontsteking en een recente tekenbeet voortaan ook aan tekenencefalitis te denken.

Het TBE-virus wordt door tekenbeten overgedragen. Het is dan ook belangrijk om tekenbeten te voorkomen, vaak te controleren op tekenbeten en teken dan direct te verwijderen.

Bron: rivm.nl

dinsdag 4 t/m vrijdag 7 april 2017

Conference on Green Infrastructure

De kwaliteit van leven in Europese steden en het grootste deel van de wereld daalt ten gevolge van de toenemende vervuiling en hitte-eilanden, en afnemende biodiversiteit, en overstromingen en extreme gebeurtenissen die verband houden met de klimaatverandering. Dit kan een nadelig effect hebben voor onze gezondheid en ons welzijn. Tegelijkertijd vormen steden een grote bron van koolstofdioxide en worden er slechts enkele pogingen ondernomen de uitstoot daarvan tegen te gaan.

Green Infrastructure (GI) kan, vooral door de nadruk op Urban Forests, bijdragen aan de verbetering van de stedelijke omgeving via een aantal verzachtende maatregelen. Dat geldt vooral voor het aandeel dat bomen in de vegetatie hebben dankzij hun grotere biomassa en brede kroon.

Het congres vindt plaats in plenaire sessies en in 12 parallelle sessies, die zowel mondelinge presentaties als exposities omvatten.

Voor het programma, zie:

www.greeninurbs.com/programme

Locatie: *Palazzo dei Congressi, Piazza del Popolo, Orvieto, Italië*

woensdag 31 mei en donderdag 1 juni 2017

Nederlandse Boominfodag

Tijdens de Nederlandse Boominfodag wordt de aula van Hogeschool Van Hall Larenstein omgetoverd tot een beursvloer met verschillende vakgerelateerde bedrijven en instellingen.

Locatie: *Hogeschool VHL, Velp*

Meer informatie: info@boominfodag.nl

Bomen in beeld

Overall op internet zijn interessante, leuke, gekke en verbazingwekkende filmpjes te zien over bomen. Op www.test-tube.org.uk/trees/index.htm staat een enorme schat aan uiterst leerzame en zeer toegankelijke films over bomen en planten. De voertaal is Engels.

Wie een smartphone heeft, kan met zijn barcodescanner deze QR-code gebruiken.

Thema- en studiedagen Nederland

Ook in 2016 worden de **KPB-ISA-themadagen** georganiseerd op de zaterdagen van de tweede week van elke *even* maand. Ze beginnen tussen 12.00 en 13.00 uur (mits anders vermeld wordt in de agenda) en eindigen rond 17.00 uur.

Voor de themadagen is inschrijven verplicht. Inschrijven kan alleen via de website van de KPB-ISA. Wil je tijdig een uitnodiging ontvangen, dan moet het secretariaat wel beschikken over het juiste e-mailadres!

Voor meer informatie, zie www.kpb-isa.nl

Thema- en studiedagen België

De studiedagen van **Bomen Beter Beheren** worden georganiseerd op de zaterdagen van de tweede week van elke *oneven* maand.

Voor meer informatie, zie www.bomenbeterbeheren.be

ALS EUROPEAN TREE WORKER HAAL JE DE ECHE VAKMAN IN JEZELF NAAR BOVEN!

DE VERNIEUWDE ETW-OPLEIDING START SEPTEMBER 2016!

Er komt heel wat bij kijken om ons natuurlijke kapitaal gezond en veilig te houden! Als boomverzorger weet je dat geen enkele boom hetzelfde is en dit maakt boomverzorging maatwerk. Dit weten opdrachtgevers ook en hierdoor is de vraag naar gecertificeerde allround boomverzorgers groot.

"De ETW-opleiding volg je niet alleen bij IPC Groene Ruimte vanwege prima praktijkonderwijs en de uitstekende trainingslocaties. Je kunt tijdens de opleiding ook rekenen op goede begeleiding."

VERNIEUWDE ETW-OPLEIDING

Ontwikkeling is een onderwerp dat continu terugkomt in onze opleidingen. Tijdens de ETW-opleiding wordt er gewerkt aan jouw ontwikkeling en ook de opleiding zelf wordt regelmatig geëvalueerd en waar nodig aangepast. Zo ben je verzekerd van een ETW-opleiding die altijd up-to-date is!

NIEUW

Om je leerweg zo efficiënt mogelijk te laten verlopen wordt er in de ETW-opleiding extra aandacht besteed aan coaching en begeleiding. Je krijgt begeleiding van betrokken trainers en samen kijk je naar de studievoortgang, persoonlijke ontwikkeling en de beroepspraktijk.

START

De ETW-opleiding start in september 2016. Instroom mogelijk tot medio oktober 2016.

MEER INFORMATIE?

Heb je interesse in de vernieuwde ETW-opleiding of wil je meer informatie? Bel: 026-355 01 00 of mail naar: info@ipcgroen.nl